

BAB III

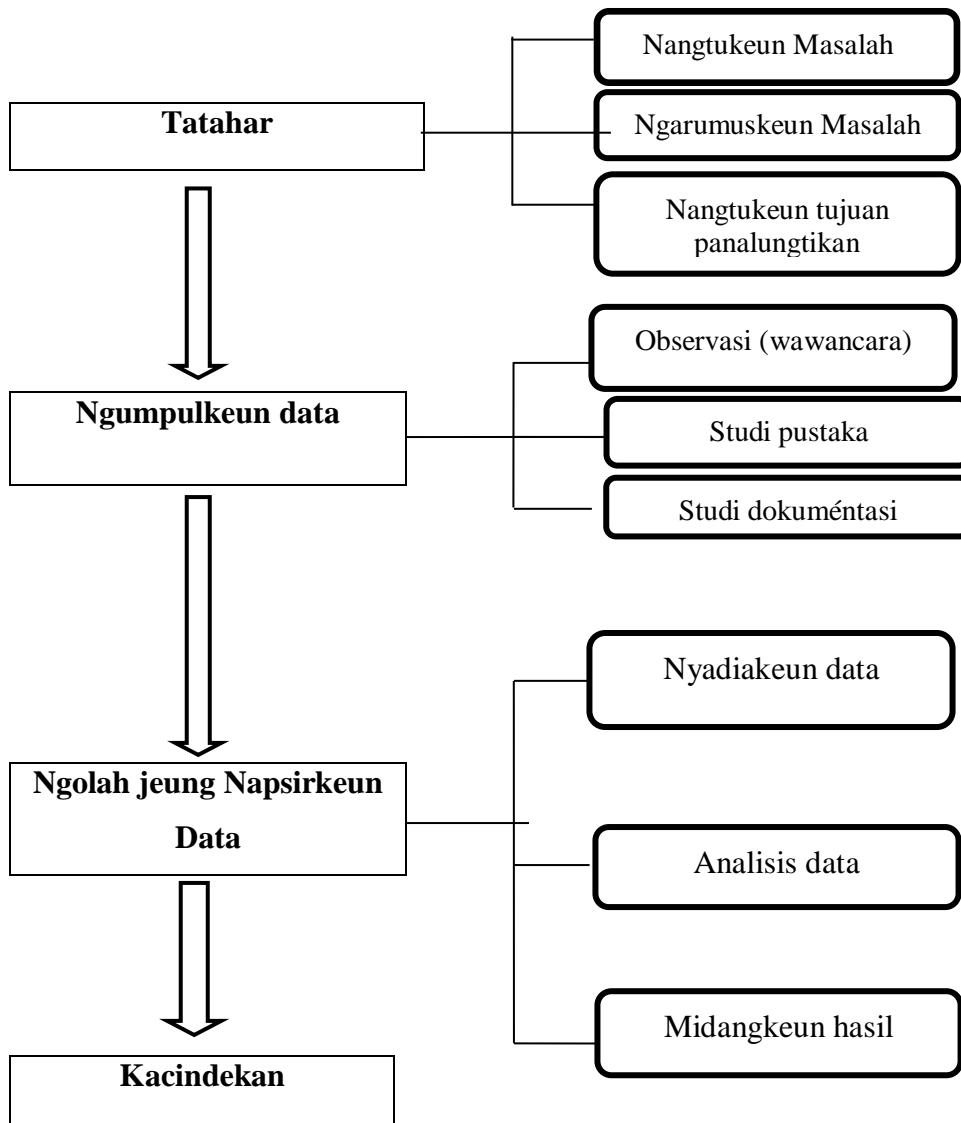
MÉTODE PANALUNGTIKAN

Dina ieu bab bakal dipedar ngeunaan desain panalungtikan, data jeung sumber data panalungtikan, sarta instrumén panalungtikan. Sangkan ngahasilkeun panalungtikan anu hadé, tangtuna kudu dibarengan ku métode anu tangtu. Métode mangrupa cara utama anu dipaké pikeun ngumpulkeun data panalungtikan kalawan maké téhnik sarta alat-alat anu tangtu (Arikunto, 2013, kc. 203). Panalungtikan ngeunaan kajian ékprésif kapangaran H.D Bastaman kana buku *Nganjang ka Pagéto* kaasup kana panalungtikan kualitatif. Panalungtikan kualitatif nyaéta panalungtikan anu maké léngkah-léngkah sistematis pikeun nafsirkeun data dina wongun dészcriptif. Nurutkeun Sugiyono (2016, kc. 9) panalungtikan kualitatif nyaéta panalungtikan dumasar kana falsafah *postpositivisme*, dipaké pikeun kondisi objék anu alamiah, dimana nu nalungtik jadi konci tina instrumén panalungtikanana. Téhnik ngumpulkeun data dilakukeun sacara triangulasi (gabungan), analisis data miboga sipat induktif/kualitatif jeung hasil panalungtikan kualitatif leuwih condong kana ma'na tibatan *generalisasi*.

Saluyu jeung pamadegan Arikunto (2013, kc. 3) nu nétélakeun métode dészcriptif nyaéta panalungtikan pikeun nalungtik kaayaan, kondisi, atawa hal-hal séjén anu geus disebutkeun, anu hasilna ditulis dina wongun laporan. Métode anu dipaké dina ieu panalungtikan nyaéta métode dészcriptif analisis, anu tujuanana pikeun ngadéskripsiun tur maluruh kana prosés kréatif pangarang ngaliwatan kajian éksprésif.

1.1 Desain Panalungtikan

Desain dina ieu panalungtikan miboga sababaraha tahapan. Nurutkeun Arikunto (2013, kc. 61) léngkah panalungtikan ngawengku milih masalah, studi pendahuluan, ngarumuskeun masalah, ngarumuskeun hipotésis, nangtukeun pamarekan, nangtukeun variabel jeung sumber data, nangtukeun jeung nyusun instrumén, ngumpulkeun data, nganalisis data, jeung nyieun kacindekan. Anapon léngkah-léngkah dina ieu panalungtikan digambarkeun dina bagan 3.1.

Bagan 3.1 Desain Panalungtikan

1.2 Téhnik Panalungtikan

1.2.1 Téhnik Ngumpulkeun Data

Ieu panalungtikan maké téhnik studi pustaka pikeun meunangkeun data. Studi pustaka téh penting pisan dina panalungtikan, ku lantaran dina panalungtikan tangtu moal leupas tina literatur-literatur ilmiah. Ku kituna, téhnik ngumpulkeun data dina ieu panalungtikan maké téhnik studi pustaka pikeun ngumpulkeun data ku cara maca sumber data nyaéta buku kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* dibarengan ogé ku data séjén nu ngarojong sarta anu raket patalina jeung prosés kréatif kajian eksprésif sarta sumber lianna nu ngarojong kana ieu panalungtikan. Salian ti éta,

dina ngumpulkeun data ogé maké téhnik wawancara bébas pikeun meunangkeun data ngeunaan sumber data. Wawancara bábas mangrupa téhnik meunangkeun data ku cara nangtukeun pertanyaan sacara bábas asal luyu jeung tujuan panalungtikan (Arikunto, 2013, kc. 199).

Ari léngkah-léngkah dina ngumpulkeun datana nya éta:

- 1) maca buku, jurnal, artikel, ngalakukeun wawancara, jeung karya tulis séjénna nu aya patalina jeung karya sastra ogé kajian eksprésif,
- 2) nangtukeun sumber data nyaéta buku kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto*,
- 3) maca sagemblengna sumber data anu jadi bahan panalungtikan,
- 4) ngawawancara narasumber ngeunaan sumber data.

1.2.2 Téhnik Ngolah Data

Dina ngolah data, ieu panalungtikan ngagunakeun téhnik analisis. Udaganna pikeun nganalisis eksprésif pangarang jeung prosés kréatif pangarang kana karya sastrana. Nurutkeun Arikunto (2013, kc.235) sacara gurat badag, lénglah-léngkah nu dilakukeun dina panalungtikan pikeun nganalisis data ngawengku tilu hal, nyaéta tatahar, tabulasi, jeung dipakéna data saluyu jeung pamarekan panaluntikan.

1) Tatahar

Tatahar nyaéta kgiatan pikeun milah-milah data hasil panalungtikan anu satulunya misahkeun data nu kapaké sangkan dina ngolah jeung nganalisis datana rapih tur gemet. Nu kaasup kana kgiatan tatahar nya éta:

- (1) mariksa ngaran jeung biodata narasumber, ieu hal patali jeung validitas data;
- (2) mariksa kalengkepan data, maksudna mariksa ngeusian instrumén dina ngumpulkeun data, sangkan waktu aya data anu kurang bisa buru-buru ditambah;
- (3) mariksa rupa-rupa data anu kakumpul, maksudna bisi aya data anu teu luyu jeung kahayang panalungtik; jeung
- (4) ngumpulkeun sakabéh data anu kapanggih dina hasil studi pustaka jeung wawancara.

2) Tabulasi

Tabulasi nyaéta prosés ngahijkeun data anu kapanggih dina prosés panalungtikan. Kagiatan dina tabulasi nyaéta misah-misahkeun data dumasar gundukan jeung nyaluyukeun data kana téhnik analisis anu rék dipaké.

1.3 Instrumén Panalungtikan

Instrumén panalungtikan diperlukeun pikeun nyangking jeung ngabagi data dumasar kana masalahna séwang-séwangan. Data kacida pentingna pikeun ngajawab sakabéh masalah anu keur ditalungtik. Instrumén panalungtikan nyaéta fasilitas nu dipaké ku panalungtik pikeun ngumpulkeun data nu luyu jeung masalah nu ditalungtik sangkan leuwih ngagampangkeun prosés panalungtikan kalawan hasil nu lengkep tur sistematis (Arikunto, 2013, kc. 203). Ari instrumén nu dipaké pikeun ngumpulkeun data dina ieu panalungtikan nyaéta kartu data, padoman wawancara, alat rékam, jeung kaméra. Kartu data dipaké sangkan panalungtik leuwih gampang dina prosés nganalisis data nu patali jeung unsur éksprésif pangarang.

1.3.1 Padoman Wawancara

Padoman wawancara nyaéta padoman nu dipaké pikeun nungtu panalungtik dina ngawawancara narasumber sangkan lumangsung kalawan lancar. Padoman wawancara nyaéta runtulan pananya nu bakal ditanyakeun ka narasumber ngeunaan objék nu ditalungtik, narasumber nu diwawancara kudu ditulis idéntitasna. Narasumber dipilih dumasar *purposive* atawa tinimbangan husus.

Tabel 3.1 Padoman Wawancara

No.	Jejer ertanyaan	Pokok-pokok pertanyaan
1	Galuring hirup H.D Bastaman	<ol style="list-style-type: none"> Tempat, ping gumelar Pangalaman nu mangaruhan kana karya sastra Pangalaman atikan Pangajén nu pernah dicangking
2	Kalungguhan sosial H.D Bastaman	<ol style="list-style-type: none"> Kalungguhan salila nulis buku <i>Nganjang ka Pagéto</i>

		<p>2. Pangaruh kalungguhan kana karya sastra</p>
3	Pangalaman Nulis	<p>1. Sajarah pangalaman nulis 2. Karya sastra nu ditulis mimiti 3. Judul karangan mimiti 4. Kamandang ngeunaan pangaruhna bakat kana proses nulis 5. Jumlah karangan nu dipedalkeun</p>
4	Unsur-Unsur eksprésif H.D Bastaman	<p>1. Ide pokok nulis buku <i>Nganjang ka Pagéto</i> 2. Kasang tukang nulis <i>Nganjang ka Pagéto</i> 3. Sajarah resep maca 4. Pangalaman hasil diajar dibangku sakola 5. Cara ngaintegrasikeun tokoh dina carita 6. Pangalaman diskusi 7. Pangalaman jadi pangjejer 8. Rasa kana pangalaman nu dicaritakeun 9. Pamakéan mamanis basa 10. Cara nepikeun pangalaman 11. Pamakéan imajinasi dina carita 12. Alesan ngangkat carita-carita nu aya dina carpon-carpon 13. Kamandang ngeunaan buku <i>Nganjang ka Pagéto</i> anu dilélérl Hadiah Sastra Rancagé</p>
5	Prosés Kréatif nulis kumpulan carpon <i>Nganjang ka Pagéto</i>	<p>1. Cara ngatur waktu dina kahirupan sapopoé 2. Kabiasaan nu dilakukeun saacan nulis</p>

		<ul style="list-style-type: none"> 3. Cara nyiptakeun suasana dina nulis kumpulan carpon <i>Nganjang ka Pagéto</i> 4. Nu ngailhaman nulis kumpulan carpon <i>Nganjang ka Pagéto</i> (nu nyaritakeun rupanng peristiwa ahéng) 5. Waktu pikeun nulis karya sastra nepi ka medal 6. Titik pamiangan dina nulis karangan prosa nu kasang tukangna sajarah kahirupan 7. Kritik kana buku <i>Nganjang ka Pagéto</i> 8. Patalina tema jeung pangalaman 9. Bangbaluh dina nulis buku <i>Nganjang ka Pagéto</i> 10. Parobahan nu kaalaman
6	Pamadegan H.D Bastaman kana dunya sastra kiwari	<ul style="list-style-type: none"> 1. Rancangan nulis karya sastra ka hareupna 2. Kamandang kana kahirupan karya sastra Sunda 3. Harepan kana dunya sastra Sunda 4. Harepan ka pangarang ngora

Tabel 3.2 Idéntitas Informan

Jenengan	:
Jenis kelamin	:
Yuswa	:
Kalungguhan	:
Alamat	:
Pakasaban	:
Atikan	:
a. SD.....	taun dugi ka taun
b. SMP.....	taun dugi ka taun
c. SMA.....	taun dugi ka taun
d. Perguruan Tinggi.....	taun dugi ka taun
Pangalaman organisasi	:
Riwayat padamelan	:
Silokaning hirup	:

Tabel 3.3 Kartu Data Unsur Éksprésif Pangarang

KARTU DATA
Cutatan unsur-unsur éksprésif pangarang dina kumpulan carpon <i>Nganjang ka Pagéto</i> (Pangarang, taun, kaca)
Analisis :
(1) <i>kontemplasi</i> , (2) <i>spontanitas</i> , (3) <i>intuisi</i> , (4) pangalaman, (5) <i>intelegensi</i> , (6) <i>integrasi</i> , (7) kapribadian, (8) émosi, (9) konsép seni, (10) kakuatan batin, (11) <i>imajinasi</i> , jeung (12) rasa.

1.4 Data jeung Sumber Data

1.4.1 Data

Data dina ieu panalungtikan nyaéta sagala rupa référensi nyaéta buku sumber nu aya patalina jeung panalungtikan, jurnal, jeung sumber séjénna nu ngarojong kana ieu panalungtikan.

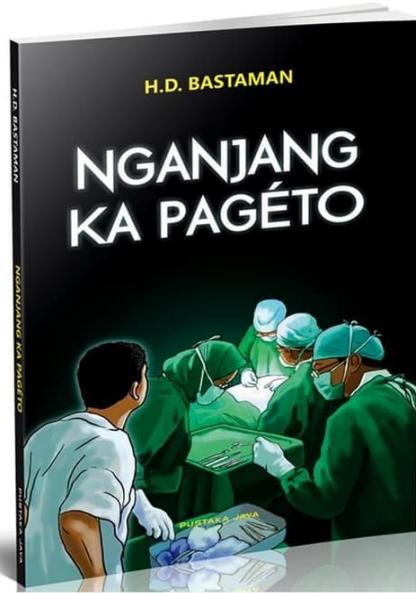
1.4.2 Sumber Data

Nurutkeun Arikunto (2013, kc. 172) sumber data mangrupa subjék anu dipaké pikeun nyangking data panalungtikan. Sumber data dina ieu panalungtikan nyaéta sakabéh data nu aya dina kumpulan carpon “*Nganjang ka Pagéto*” karya H.D Bastaman nu ngawengku kekecapan jeung kalakuan. Salian ti éta, aya data tambahan saperti dokumén. Anapon sumber data utama dina ieu panalungtikan nyaéta buku kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* karya H.D Bastaman.

1.4.3 Idéntitas Buku Kumpulan Carpon *Nganjang ka Pagéto* Karya H.D Bastaman

Carpon-carpon nu aya dina buku *Nganjang ka Pagéto* saacanna geus dimuat dina *Manglé*. Diterbitkeun jadi buku ku *Pustaka Jaya* dina taun 2019, anu satulunya di taun 2020 diléléir *Hadiah Sastra Rancagé*. Kandelna éta buku 172 kaca, nu ngawengku dalapan carpon. Nu matak ngirut nyaéta kasang tukang carpon-carponna anu ahéng tur teu asup akal, tapi éta carita mindeng kajadian ku sawatara masarakat di tatar Sunda, sarta pangarang ngalaman sorangan kana éta kajadian. Eusi caritana museur kana kahirupan masarakat, saupama digolongkeun kana téma jeung eusi masalah nu dicaritakeunana, kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* kaasup kana carpon sosial.

Pidangan jilid *Nganjang ka Pagéto* meujeuhna pikeun ngagambarkeun kaayaan kaahéngan nu aya di jero rohangen operasi rumah sakit. Dina jilidna aya gambar dokter keur nitah ka sababaraha perawat rumah sakit anu keur ngurus pasienna, kajadianna di jero rohangen operasi, anapon di kaayaan séjén pasien éta keur nempo dirina sorangan dioperasi ku pagawé rumah sakit dina kaayaan dirina caang. Gambar jilidna ieu digambar ku Ayi Sacadipura.

Gambar 3.1 Jilid Buku Kumpulan Carpon Nganjang ka Pagéto

1.4.4 Ringkesan Carita

Dina buku kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* aya 8 carpon di jerona. Judul-judul carponna nyaéta “*Nganjang ka Pagéto, Angeun Hérang Daun Kélor, Lebaran Taun Ieu, Réncang Ahéng, Bumi Pa Mangun, Rundayan-rundayan Abah Apong, Anno 1931, jeung Dongéng Aki Obing*”.

Nganjang ka Pagéto, ieu carpon jadi bubuka dina kumpulan carpon *Nganjang Ka Pagéto*. Nyaritakeun lalampahan ‘Kuring’ nu jadi tokoh utama dina caritana, manéhna nu indit ka sababaraha tempat di Depok jeung Bandung. Bisa aclog-aclogan kalyan kahayang sorangan, tur ngarasakeun parobahan nu sakitu jauhna. ‘Kuring’ bisa nempo kaayan kiwari nu keur kaalaman ku manéhna, kaayan mangsa tukang nu geus kaalaman, tur mangsa jeung kaayan (geografis) nu baris karandapan ku manéhna. Padahal harita, ‘Kuring’ keur dioperasi di ruang *ICCU*, manéhna sadar-sadar lantaran dicageurkeun ku ajengan di masigit nu ‘kaanjangan’ keur waktu “nganjang ka pagéto”. Waktu sadar manéhna keur ngajejepat dina kasur rumah sakit, manéhna ukur bisa maca istigpar tur ngan saukur nyangka yén éta kajadian téh ukur pangaruh tina narkose.

Angeun Hérang Daun Kélor, carpon ieu nyaritakeun karesep indungna nyaéta kana daun kelor. Mangtaun-taun manéhna ukur dahar jeung daun kélor. Lantaran

kabéh putrana geus rumah tangga, hiji waktu manéhna niat mawa indungna ka kota. Weléh sagala cara teu mampuh ngajak indungna sangkan daékeun dibawa ka kota. Sabada dipaluruh, geuning nu ngalantarankeunna téh ukur angeun daun kélor, sanggeus ditanya tapak lacakna, geuning lain ukur daun kélor, aya caritana. Baréto, ninina saacan ngantunkeun resep pisan dipangmasakeun daun kélor, indungna asa kaleungitan pisan nepi ka sabada ninina ngantunkeun, indung manéhna resep ngadaharan angeun daun kélor. Nu matak ti harita manéhna melak tangkal kélor di buruan imahna nu di kota.

Lebaran Taun Ieu, nyaritakeun hiji keluarga nu beunang kapapaitan. Salakina ngantunkeun sabada ‘lari pagi’ jeung manéhna alatan keuna ku serangan jantung. Kahirupan manéhna jadi robah sagalana, boh sipat boh kabiasaan. Boga budak hiji awéwé, sagala kabiasaan manéhna katut usahana di *handle* ku budakna. Sabada sababaraha bulan ti waktu dikantun ku salakina, manéhna sadar yén budakna nu leuwih nyeri jeung ngarasakeun kaleungitan, lain wungkul kaleungitan bapa tapi ogé kaleungitan indung nu tuluy ngagugulung kanyeri ditingalkeun ku salaki. Saprak sadar harita, manéna miboga prinsip kudu bisa hudang tur nyadarkeun dirina sangkan ulah ngagugulung kasedih ogé kudu bisa ngabiasakeun deui hirup sakumaha ilaharna sangkan budakna leuwih ajrih tuh bagja.

Réncang Ahéng, nyaritakeun hiji kajadian nu kawilang anéh. Hijи keluarga keur néangan *réncang* atawa *pembantu* jaman kiwari mah. Jol aya awéwé nu datang ka imah niat rék jadi réncang di éta keluarga. Mangbulan-bulan manéhna jadi réncang di éta keluarga nepi ka hiji mangsa ménta ijin rék balik ka lembur lantaran budakna rék kawin. Éta keluarga nyusul waktu poé kawinanana, kajadian nu teu disangka-sangka, keluarga éta réncang téh jalma beunghar di kampungna. Sabada dipaluruh, éta réncang téh masih ngagem hal nu kudu dicumponan nyaéta “Ageman Kamuktén” nu dijeronna aya sababaraha aspék, nyaéta: niatna ibadah, mibanda udagan, jujur dina laku, junun dina usaha, guyub jeung batur, rikrik gemi kana rijki, jeung teu petot-petot ngadunga. Ku kituna éta jalma beunghar téh sangkan angger jugala kudu ngalaman heula jadi réncang di keluarga nu ku manéhna teu dipikanyaho.

Bumi Pa Mangun, kajadianna waktu ‘Kuring’ balik ti Bandung tuluy rék ménkol heula ka imah salah sahiji Guru waktu SMA di Bogor. Waktu nepi di imahna ‘Kuring’ ngobrol panjang ka ditu ka dieu nyaritakeun kabiasaanna keur waktu SMA. Waktu rék pamitan, ‘Kuring’ dititah sangkan manggihan budakna nu ogé sarua aya di Depok, sabada kapanggih budakna léwéh ngaheruk lantaran bapana geus ngantunkeun, hartina ‘Kuring’ lain manggihan Guru SMA nu bener-bener aya di kieuna. Hiji mangsa ‘Kuring’ balik deui geuning enya imah nu harita kaanjangan téh kiwari euweuh, ganti jadi hiji makam nu satulunya ‘Kuring’ jiarah ka éta makam. Sabada ngado’ aya aki-aki nyampeurkeun bari mawa sapu nyéré, ngakuna nu nungguan makam tur meresihan makam. Sabada ngobrol panjang, saacan miang deui sanggeus naék jeung ngahurungkeun mobil, éta aki-aki téh ngado’akeun sangkan ‘Kuring’ salamet tur ditungtungan ku kecap ‘kasep’. Sabada maju ‘Kuring’ karék sadar yén ‘kasep’ téh landian guruna ka manéhna, sabada ditempo ka tukang euweuh sasaha, ukur makam nu sakitu legana.

Rundayan-rundayan Abah Apong, nyaritakeun kahayang budak nu jago kana silatna tapi indungna teu nyatujuan Waktu budakna kudu bisa kana silat. Hiji mangsa lantaran éta budak resep diajar maénpo, ménta ijin hayang diajar maénpo di uwana. Kalayan diolo ku salaki jeung éta budak, indungna nyatujuan kalayan ulah diajarkeun tepak tarung. Teu kanyahoan ku indungna, éta budak diajar tepak tarung kalayan sumput salindung nepi ka bisa milu kajuaraan tur meunang jadi pinunjul. Hiji mangsa éta budak ku indung bapana diajak ka dulur ninina nu ogé jago kana silat. Di dinya, éta budak dibéré karémbong ku Bi Iyom, dulur ti ninina téa. Éta budak sakitu atohna nepi ka cireumbay, tapi sapuluh poé ti harita, Bi Iyom ngantunkeun tuluy dikuburkeun di deukeut kuburan ninina lantaran paménta manéhna waktu masih hirup.

Anno 1931, nyaritakeun salaki-pamajikan nu hayang balik deui ka lembur. ‘Kuring’ nu jadi salakina miboga pancén néangan piimaheun ka lembur téh, sabada manggihan tuluy bareng jeung pamajikanna nempo éta imah, cocog. ‘Kuring’ kabagéan kudu saré di éta imah salila dibébérés lantaran éta imah téh kaasup bangunan Walanda. Loba kaanéhan di éta imah, ti mimiti nu ngaheureuyan ku cara ngagandéngan tengah peuting, nepi ka nempo oray nu badag. Tapi nu leuwih ahéng

mah nalika ‘Kuring’ ngimpi panggih jeung jalma nu maké atribut Walanda, maké iteuk tuluy suku sabeulahna gogodombrangan lantaran maké calana panjang. Jeung dina hiji peuting aya nu gandéng di buruan imah téh, sabada ditempo aya jalma nu mirip jeung nu dina impian. Satulunya éta jalma téh nyampeurkeun tapi teu kaburu tepi lantaran ‘Kuring’ kaburu babacaan. Kacaritakeun di buruan éta imah téh aya hiji tangkal badag, tuluy pagawé ‘kuring’ boga usul sangkan éta tangkal téh dituar, ‘Kuring’ nyapukan. Sabada dituar geuning di handapeun akarna téh aya peti, sabada dibuka éta peti téh eusina tulang manusa. Sabada dipaluruh ka kokolot lembur jeung nu ngajual imah, cenah caritana éta imah téh titinggal jalma turunan Walanda nu pernah diamputasi sukuna tuluy dikubur di handapeun éta tangkal urut amputasianna téh.

Dongéng Aki Obing. ieu carpon nyaritakeun Aki Obing nu jadi réncang atawa babu di hiji imah sodagar Walanda. Hiji mangsa Aki Obing diajak dahar bareng sakulawarga jeung éta sodagar. Aki Obing miboga sipat goréng nyaéta jorok hitut. Sanajan kitu éta sodagar teu ngambek waktu Aki Obing hitut, tapi manéhna leuwih ngadat lamun aki Obing teurab hareupeun éta sodagar. Carpon ieu jigana jadi carpon pamungkas étang-étang mépés kukurayeun carpon saacanna.

1.4.5 Narasumber

Narasumber dina ieu panalungtikan nyaéta pangarang kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* nu dijadikeun sumber data.

Hanna Djumhanna Bastaman, lahir di Padahérang (Kabupatén Pangandaran kiwari) 4 November 1939. Putra bungusu ti salapan sadulur. Ti leuleutik resep lalajo wayang, nepi ka boga cita-cita jadi dalang. Salian ti éta, karesepna kana ngahariring jeung tulastulis, bisa jadi katitisan ti ramana (pangsiunan halipah) nu resep ngahaleuang jeung tapis ngadangding (salah sahiji karyana *Ngabubak Lakbok* 1925-1937).

Mimiti nyuprih pangarti di Sakola Rakyat di Padahérang nepi ka kelas tilu, tuluy pindah ka SR Percobaan Jalan Sabang, Bandung nepi ka lulus. Sakolana dituluykeun ka SMP Negeri 2 jeung SMA C

Negeri 5 Bandung. Ti dinya, tuluy kuliah di Fakultas Hukum Universitas Padjajaran tapi teu cacap. Kuliah sarjana nepi ka doktoralna ditamatkeun di Fakultas Psikologi Universitas Indonésia.